

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วัสดุ

วัสดุที่ใช้ ได้แก่

1.1 มูลฝอยจากตลาดสด

1.2 กากซีเมนต์จากโรงงานน้ำยางชั้นในเขตจังหวัดสงขลา

1.3 ปุ๋ยหมัก

1.4 สารเคมีที่ใช้ในการวิเคราะห์ TN, NO_x-N, P₂O₅, K₂O, Mg และโลหะหนักบางอย่างคือ Mn, Zn และCu ตามวิธีของ Official Methods of the Association of Official Analytical Chemists (AOAC, 1990) สำหรับ NO_x-N ใช้วิธีของ Standard Methods for the Examination of Water and Wastewater (APHA, AWWA and WPCF, 1992)

2. อุปกรณ์

2.1 อุปกรณ์ในการเก็บตัวอย่างมูลฝอย ได้แก่ ถุงพลาสติก, พลาสติก, ถาดอะลูมิเนียม, ตาชั่ง และถุงมือ

2.2 อุปกรณ์ในการเก็บตัวอย่างกากซีเมนต์ ได้แก่ ถังน้ำพลาสติก, พลาสติกหรือซองตัด, ถุงมือ และตาข่าย

2.3 อุปกรณ์ในการเตรียมการทดลองและทดลองหมักทำปุ๋ย ได้แก่ เครื่องบด-ตัดของเสีย, พลาสติก, คราด, ตาชั่งพลาสติก, ถังน้ำ, แผ่นพลาสติก, ถุงมือ, ไม้ทำกองปุ๋ย, ตะปู, บานพับ, ตะขอ เปิด-ปิด, ลวด, ปุ๋ยหมัก, บัวรดน้ำ, ผ้าปิดจมูก, เสียมและรองเท้าบูต

2.4 อุปกรณ์ในการวัดค่าและวิเคราะห์ ได้แก่ Thermometer, pH meter, Oven, Spectrophotometer และFurnace เป็นต้น ตามวิธีของ Official Methods of the Association of Official Analytical Chemists (AOAC, 1990) ซึ่งเป็นอุปกรณ์ของห้องปฏิบัติการ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและศูนย์ปฏิบัติการวิเคราะห์กลาง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2.5 อุปกรณ์ในการร่อนปุ๋ย เมื่อสิ้นสุดปฏิบัติการ ได้แก่ ตะแกรกร่อนขนาด 5.0 มิลลิเมตรและ 1 มิลลิเมตร, แผ่นพลาสติก, ตาชั่ง, ถังน้ำ, ถังพลาสติก, ถังมือ, ผ้าปิดจมูก, รองเท้าบู๊ต, ถุงกระสอบ, เข่งและเชือกฟาง เป็นต้น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกิจกรรมและลักษณะการจัดการมูลฝอยของตลาดสดจำนวน 9 แห่งในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ มีรายละเอียดดังนี้

รวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตลาดสดในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ในด้านสถานที่ตั้งของตลาดสด ลักษณะอาคาร การทำกิจกรรม เวลาเปิด-ปิดตลาดสด และลักษณะการจัดการมูลฝอย การคัดแยกมูลฝอย อาทิ ประเภทของเศษวัสดุเศษเหลือ กระบวนการนำของเสียมาใช้ใหม่ กระบวนการเก็บรวบรวม เก็บขน และกำจัด วิธีการศึกษาใช้การสังเกต สอบถาม จากผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลนครหาดใหญ่ ผู้ประกอบการธุรกิจในตลาดสดและศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.2 ศึกษาปริมาณและคุณสมบัติทางกายภาพและเคมีของมูลฝอยจากตลาดสด

3.2.1 ด้านปริมาณมูลฝอย ศึกษาโดยการทบทวนข้อมูลทุติยภูมิที่มีอยู่ เช่น ข้อมูลจากเอกสารที่มีการสำรวจและรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของเทศบาลนครหาดใหญ่

3.2.2 ศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพและเคมีของมูลฝอย ดำเนินการโดยสุ่มตัวอย่างมูลฝอยจากรถเก็บขนมูลฝอย ซึ่งเป็นตัวแทนตลาดสดในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยได้ทำการศึกษาจำนวน 2 ครั้ง คือเดือนกรกฎาคมและธันวาคม พ.ศ. 2543 โดยแต่ละครั้งทำการสุ่มตัวอย่างมูลฝอยรวมทั้งหมดมาประมาณ 100-200 กิโลกรัม จากนั้นนำมาทำ quartering (วิธีแบ่ง 4 ส่วน) เพื่อให้ได้ตัวแทนของมูลฝอยที่จะนำไปศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพและเคมี ซึ่งจำนวนตัวแทนมูลฝอยที่ได้มีไม่น้อยกว่า 50 กิโลกรัม และนำมาศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพและเคมีตามวิธีการวิเคราะห์ดังสรุปในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงพารามิเตอร์และวิธีการวิเคราะห์

พารามิเตอร์	วิธีการวิเคราะห์
1. องค์ประกอบของมูลฝอย (%น้ำหนักเปียก)	แยกโดยการใช้มือและชั่งน้ำหนัก
2. ความหนาแน่น (น้ำหนักต่อปริมาตร)	ชั่งน้ำหนักมูลฝอยในภาชนะที่ทราบปริมาตรและคำนวณ
3. ความชื้น (%น้ำหนักเปียก)	Gravimetric Method and Oven Drying Method (AOAC, 1990)
4. ปริมาณเถ้า (%น้ำหนักแห้ง)	Gravimetric Method and Oven Drying Method (AOAC, 1990)
5. ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด (TN) (%น้ำหนักแห้ง)	Kjeldahl Method (AOAC, 1990)
6. ปริมาณฟอสฟอรัส (P ในรูป P_2O_5) (%น้ำหนักแห้ง)	Spectrophotometer Molybdovanadophosphate Method (AOAC, 1990)
7. ปริมาณโพแทสเซียม (K ในรูป K_2O) (%น้ำหนักแห้ง)	Volumetric Sodium Tetraphenylboron Method I (AOAC, 1990)
8. อัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจน	การคำนวณ*

หมายเหตุ พารามิเตอร์ที่ 1 2 และ 3 ทำการวิเคราะห์ในรูปตัวอย่างสด
พารามิเตอร์ที่ 4 5 6 และ 7 ทำการวิเคราะห์ในรูปของตัวอย่างแห้ง
* สำหรับปริมาณคาร์บอนคำนวณจากปริมาณเถ้า (กรมควบคุมมลพิษ, 2536)

3.3 การทดลองการหมักทำปุ๋ย

3.3.1 รวบรวมมูลฝอยจากตลาดสดโดยเก็บจากรถเก็บขนมูลฝอยจากตลาดสดโดยตรง และมีปริมาณเพียงพอตั้งภาพประกอบ 3 เพื่อใช้ทดลองหมักทำปุ๋ยตามเงื่อนไขทดลองในตาราง 2 ซึ่งมีบางชุดการทดลองที่มีการแยกมูลฝอยประเภทย่อยสลายยากเช่น พลาสติกและยางออกก่อน และบางชุดการทดลองมีการตัดมูลฝอยโดยวิธีการสับให้มีขนาดประมาณ 1-3 นิ้ว

3.3.2 รวบรวมกากขี้แบ่งจากโรงงานผลิตน้ำยางข้นในจังหวัดสงขลาแล้วนำมาตากให้แห้ง และบดด้วยเครื่องบดให้เป็นผง ดังภาพประกอบ 3 ในปริมาณมากพอและนำไปผสมกับมูลฝอยจากตลาดสด นอกจากนี้บางส่วนได้นำไปหาคุณสมบัติทางเคมีได้แก่ ปริมาณไนโตรเจน, ปริมาณฟอสฟอรัส, ปริมาณโพแทสเซียม, ปริมาณของแข็งระเหย และปริมาณเถ้า เป็นต้น

3.3.3 การหมักทำปุ๋ย โดยแบ่งชุดการทดลองเป็น 8 ชุดดังแสดงในตาราง 2 โดยแต่ละชุดการทดลองใช้กระบะไม้กั้นซึ่งมีปริมาตร 1 ลูกบาศก์เมตร โดยมีความกว้าง X ยาว X สูง เท่ากับ 1 X 1 X 1 เมตรตามลำดับ ทดลองหมักในกระบะไม้ที่มีตาข่ายพลาสติกล้อมรอบ ดังแสดงในภาพประกอบ 4 การหมักในแต่ละชุดจะทำการคลุกเคล้าวัสดุที่จะหมักให้เข้ากันพร้อมกับรดน้ำให้มีความชื้นประมาณ 50-60% จากนั้นทำการเก็บตัวอย่างก่อนการหมักในแต่ละชุดทดลองแบบ composite samples ซึ่งการสุ่มเก็บตัวอย่างจะเก็บในแนวเส้นทะแยงมุมตามระดับความลึกจากด้านบนวัสดุที่หมักลงไป 3 จุดแล้วนำมารวมกัน เพื่อนำไปวิเคราะห์หาคุณสมบัติทางกายภาพและเคมีได้แก่ ความเป็นกรด-ด่าง, ปริมาณไนโตรเจน (TN), ปริมาณไนเตรต-ไนโตรเจนและไนไตรต์-ไนโตรเจน ($\text{NO}_x\text{-N}$), ปริมาณฟอสฟอรัส (P_2O_5), ปริมาณโพแทสเซียม (K_2O), ความชื้น, ปริมาณของแข็งระเหย ปริมาณเถ้า และอัตราส่วน C : N นอกจากนี้สังเกตการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพและชีวภาพของกองปุ๋ยหมักในทุกสัปดาห์ด้วย กองมูลฝอยที่ใช้ทดสอบจะทำการทดสอบ ณ สถานที่กำจัดมูลฝอยของเทศบาลนครหาดใหญ่ และระหว่างการทดลอง (ในขณะที่มีการย่อยสลายสูง ซึ่งตรวจสอบจากค่าอุณหภูมิในกอง) จะมีการควบคุมปริมาณความชื้นให้อยู่ในค่าประมาณ 50-60% การควบคุมจะมีการเติมน้ำลงไปในช่วงการทดลอง หากมีการตรวจพบว่าปริมาณความชื้นลดลงมากกว่า 50% จะทำการควบคุมปริมาณน้ำที่เติมลงไปโดยจะทำการคำนวณจากค่าความชื้นที่วิเคราะห์ได้ในแต่ละช่วงเวลาที่ติดตามปฏิบัติการ

ชุดการทดลองที่มีและไม่มีกรพลิกกลับกองมูลฝอยที่หมักตามเงื่อนไขในตาราง 2 สำหรับชุดทดลองที่มีการพลิกกลับกองจะทำการพลิกกลับกองทุกๆ 7 วัน ใช้ระยะเวลาการหมักทดลองนานประมาณ 2 เดือนและในระหว่างทดลองจะทำการเก็บตัวอย่าง เพื่อศึกษาคุณสมบัติทางเคมีและกายภาพดังกล่าวข้างต้นและสังเกตการเปลี่ยนแปลงของกองปุ๋ยด้านกายภาพ ได้แก่ กลิ่น, สี และความสูงของกองปุ๋ย ส่วนด้านชีวภาพได้แก่ สิ่งมีชีวิตประเภท มด, แมลง, ตัวหนอน พร้อมทั้งติดตามค่าอุณหภูมิดังรายละเอียดแสดงในตาราง 3

3.3.4 เมื่อสิ้นสุดการหมักปุ๋ย ภายหลังจากทดลองเสร็จสิ้นจะชั่งน้ำหนักปุ๋ยที่คงเหลือจากปฏิบัติการหมักทั้งหมดและเก็บตัวอย่างปุ๋ยที่ผ่านการร่อน ทั้งนี้ การร่อนปุ๋ยจะร่อนผ่านตะแกรงที่มีขนาด 5.0 มิลลิเมตรและ 1.0 มิลลิเมตร ตามลำดับ โดยนำปุ๋ยเฉพาะส่วนที่ร่อนผ่านตะแกรงขนาด 1.0 มิลลิเมตร เพื่อนำมาศึกษาธาตุอาหารหลักคือ N, P และ K ธาตุอาหารรอง คือ Mg และปริมาณโลหะหนัก คือ Mn, Zn และ Cu และปริมาณความชื้น, ปริมาณของแข็งระเหย และปริมาณเถ้า

ก

ข

ค

ง

จ

ฉ

ก. ตัวอย่างมูลฝอยจากตลาดสดในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จ.สงขลา

ข. กากขี้เป้งจากโรงงานผลิตน้ำยางชั้นในจังหวัดสงขลา

ค. ตัวอย่างกากขี้เป้งตากแห้งและบดเป็นผง

ง. การสับมูลฝอยให้มีขนาด 1-3 นิ้ว

จ. การชั่งน้ำหนักมูลฝอย

ฉ. การผสมวัสดุทำปุ๋ยหมัก

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการเตรียมการทดลองการหมักทำปุ๋ย

ตาราง 2 แสดงเงื่อนไขการทดลองแต่ละชุดการทดลอง

ชุดการทดลอง	เงื่อนไขการหมัก			หมายเหตุ
	วัสดุหมักทำปุ๋ย	การตัดให้มูลฝอยมีขนาดเล็กลง	การพลิก-กลับกอง	
1 ^a	มูลฝอยรวมและปุ๋ยหมัก	ไม่ตัดมูลฝอย	ทุกๆ 7 วัน	ไม่มีการคัดแยกมูลฝอยที่ย่อยยาก
2 ^a	มูลฝอยคัดแยกและปุ๋ยหมัก	ไม่ตัดมูลฝอย	ทุกๆ 7 วัน	คัดแยกองค์ประกอบมูลฝอยที่ย่อยยาก เช่น พลาสติกและยาง
3 ^a	มูลฝอยคัดแยก, ตัดและปุ๋ยหมัก	ขนาด 1-3 นิ้ว	ทุกๆ 7 วัน	การตัดมูลฝอยให้มีขนาด 1-3 นิ้ว
4 ^a	มูลฝอย(คัดแยก,ไม่ตัด)และผสมของกากชี้แบ่งและปุ๋ยหมักอัตราส่วน 1 : 1	ไม่ตัดมูลฝอย	ทุกๆ 7 วัน	C:N * เท่ากับ 23 : 1
5 ^a	มูลฝอย(คัดแยก,ไม่ตัด)และผสมของกากชี้แบ่งและปุ๋ยหมักอัตราส่วน 2 : 1	ไม่ตัดมูลฝอย	ทุกๆ 7 วัน	C:N * เท่ากับ 24 : 1
6 ^a	มูลฝอย(คัดแยก,ไม่ตัด)และผสมของกากชี้แบ่งและปุ๋ยหมักอัตราส่วน 0.5 : 1	ไม่ตัดมูลฝอย	ทุกๆ 7 วัน	C:N * เท่ากับ 25 : 1
7 ^{*a}	มูลฝอย(คัดแยก,ไม่ตัด)และผสมของกากชี้แบ่งและปุ๋ยหมักอัตราส่วน 1 : 3	ไม่ตัดมูลฝอย	ทุกๆ 7 วัน	C:N * เท่ากับ 23 : 1
8 ^a	มูลฝอยรวมและปุ๋ยหมัก	ไม่ตัดมูลฝอย	ไม่พลิกกลับกอง	

หมายเหตุ * ค่าอัตราส่วน C : N ที่คำนวณได้จากการวิเคราะห์ตัวอย่างอยู่ในเกณฑ์ที่แนะนำสำหรับการหมักทำปุ๋ยคืออยู่ในช่วง 20-30 และปุ๋ยหมักไม่นำมาคิดค่าอัตราส่วน C:N และการเติมปุ๋ยหมักทุกกองปุ๋ยเพื่อเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาการย่อยสลาย

^a แต่ละชุดการทดลองเติมปุ๋ยหมักน้ำหนักโดยเฉลี่ยเท่ากัน คือ 23 กิโลกรัม ยกเว้น ชุดการทดลอง 7^a เติมปุ๋ยหมักน้ำหนักประมาณ 3 เท่าตัวจากกองอื่น

สำหรับรูปแบบกองปุ๋ยหมักมีลักษณะเป็นกระบะไม่มีตาข่ายพลาสติกล้อมรอบซึ่งมีขนาด ความกว้างXยาวXสูง เท่ากับ1X1X1 เมตรตามลำดับและสามารถเปิดด้านข้างได้ 1 ด้าน ยกพื้นสูงจากพื้นดินประมาณ 0.05 เมตรเพื่อให้มีการถ่ายเทอากาศ จำนวน 8 ชุดการทดลอง ดังแสดงรายละเอียดในภาพประกอบ 4

การเก็บตัวอย่างเพื่อศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพและเคมีดังรายละเอียดในตาราง 3 และมีการกำหนดจุดเก็บตัวอย่างของทุกกองปุ๋ย ซึ่งเก็บตัวอย่างแบบรวม (composite samples) ในแนวทะแยงมุมตามระดับความลึกลงไปจากด้านบนสุดของวัสดุที่ใช้หมัก ตามระดับความลึก 30% 50% และ70% ตามลำดับจากระดับผิวบนของกอง และกระทำก่อนการพลิก-กลับกองปุ๋ย ทุกครั้งเฉพาะชุดทดลองที่มีการพลิก-กลับกอง

3.4 นำผลการทดลองการหมักทำปุ๋ย และข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าพิสัย ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ เพื่อวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล นอกจากนั้นในการอภิปรายผลจะใช้ข้อมูลผลการศึกษาและเอกสารหรือรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ได้แนวทางการใช้ประโยชน์ของสารอินทรีย์จากตลาด อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. สถานที่การทำวิจัย มีดังต่อไปนี้

- 4.1 คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
- 4.2 ตลาดสดในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
- 4.3 สถานที่กำจัดมูลฝอยของเทศบาลนครหาดใหญ่

ก

ข

ค

ง

จ

ฉ

ก. โครงสร้างชุดทดลองทำปุ๋ยหมัก

ข. สถานที่ใช้ทดลองทำปุ๋ยหมัก

ค. การวัดอุณหภูมิในกองปุ๋ยหมัก

ง. ลักษณะกองปุ๋ยหมักและวัสดุที่ใช้ทำปุ๋ย ณ วันที่เริ่มทดลอง

จ. การพลิกกลับกองปุ๋ยหมัก

ฉ. รูปแบบการจัดวางกองปุ๋ยหมัก

ภาพประกอบ 4 รายละเอียดเกี่ยวกับการหมักทำปุ๋ย ณ สถานที่กำจัดมูลฝอยเทศบาลนครหาดใหญ่

ตาราง 3 แสดงพารามิเตอร์ วิธีการวิเคราะห์และช่วงเวลาในการวิเคราะห์คุณสมบัติทางกายภาพและเคมีขณะการทดลองและสิ้นสุดการหมักทำปุ๋ย

พารามิเตอร์	วิธีการวิเคราะห์	ช่วงเวลาวิเคราะห์
1. อุณหภูมิ	Thermometer	ทุกวัน
2. ความชื้น	Gravimetric Method and Oven Drying Method	สัปดาห์ละ 3 ครั้ง
3. ปริมาณเถ้า	Gravimetric Method and Oven Drying Method	สัปดาห์ละ 3 ครั้ง
4. ปริมาณไนเตรต-ไนโตรเจนและไนไตรต์-ไนโตรเจน (NO _x - N)	Devarda's Alloy Reduction Method (APHA, AWWA and WPCF, 1992)	สัปดาห์ละ 2 ครั้ง
5. ปริมาณของแข็งระเหย	Gravimetric Method and Oven Drying Method (AOAC, 1990)	สัปดาห์ละ 3 ครั้ง
6. pH	pH meter (AOAC, 1990)	สัปดาห์ละ 3 ครั้ง
7. ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด (TN)	Kjeldahl Method (AOAC, 1990)	สัปดาห์ละ 2 ครั้ง
8. ปริมาณฟอสฟอรัส (P ในรูป P ₂ O ₅)	Spectrophotometer Molybdovanadophosphate Method (AOAC, 1990)	สัปดาห์ละ 2 ครั้ง
9. ปริมาณโพแทสเซียม (K ในรูป K ₂ O)	Volumetric Sodium Tetraphenylboron Method I (AOAC, 1990)	สัปดาห์ละ 2 ครั้ง
10. ปริมาณแมกนีเซียม (Mg) และโลหะหนักบางชนิด ได้แก่ แมงกานีส, สังกะสี และทองแดง	Atomic absorption spectrophotometer (AAS) (AOAC, 1990)	สิ้นสุดการหมักทำปุ๋ย
11. อัตราส่วน C : N	การคำนวณ	สัปดาห์ละ 2 ครั้ง
12. ลักษณะทางกายภาพและชีวภาพของกองปุ๋ย	การสังเกตจากผู้วิจัย	สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

หมายเหตุ AOAC : The Association of Official Analytical Chemists.
 APHA, AWWA and WPCF : Standard Methods for the Examination of Water and Wastewater .
 โลหะหนักส่งตรวจวิเคราะห์ที่ศูนย์ปฏิบัติการวิเคราะห์กลาง คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์